

УДК 796.41.071.5

Гуртова Т.В., к. фіз. вих., доцент
Зелікова Т.І., старший викладач
Незгода С.П., викладач
Коваль О.В., викладач

Національний університет «Львівська політехніка»

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В АСПЕКТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Розглянуто питання професійно-прикладної фізичної підготовки студентів технічних закладів вищої освіти. Установлено, що з підвищенням вимог до якості підготовки сучасних спеціалістів технічної галузі виникає потреба у створенні нових підходів та технологій професійно-прикладної фізичної підготовки. З'ясовано, що чинна система такого виду фізичної підготовки, як складової частини формування готовності майбутніх фахівців до трудової діяльності, вимагає реорганізації. Визначено, що модернізацією вважаються ті нововведення, в яких втілено комплексне використання новітніх технологій й перебудови практики задля підвищення її ефективності. За результатами здійсненої розвідки виявлено науково-методичні засади професійно-прикладної фізичної підготовки студентів технічних закладів вищої освіти в аспекті модернізації. Дієва практична реалізація виявлених положень сприятиме забезпеченню якості професійно-прикладної фізичної підготовки студентів.

Ключові слова: студент, ЗВО, фізичне виховання, професійно-прикладна фізична підготовка, модернізація.

Гуртовая Т.В., Зеликова Т.И., Незгода С.П., Коваль А.В. Научно-методические основы профессионально-прикладной физической подготовки студентов технических высших учебных заведений в аспекте модернизации. Рассмотрены вопросы профессионально-прикладной физической подготовки студентов технических высших учебных заведений. С повышением требований к качеству подготовки современных специалистов технической отрасли возникает потребность в создании новых подходов и технологий профессионально-прикладной физической подготовки. Выяснено, что действующая система такого вида физической подготовки, как составной части формирования готовности будущих специалистов к осуществлению трудовой деятельности, требует реорганизации. Установлено, что модернизацией считаются те нововведения, в которых интегрировано комплексное использование новейших технологий и перестройки практики для повышения ее результативности. По результатам исследования выявлено научно-методические основы профессионально-прикладной физической подготовки студентов технических высших учебных заведений в аспекте модернизации. Эффективная практическая реализация выявленных положений будет способствовать обеспечению качества профессионально-прикладной физической подготовки студентов.

Ключевые слова: студент, ЗВО, физическое воспитание, профессионально-прикладная физическая подготовка, модернизация.

Gurtova Tatyana, Zelikova Tatyana, Nezgod Svetlana, Koval Aleksandra. The the aspect of modernization in scientific and methodical foundations of professionally applied physical preparation of technical universities students. The professionally applied physical preparation of technical universities students in the aspect of modernization is considered. The problem of low level of preparedness of students for future professional activity shows that the organization of professionally applied physical preparation does not meet modern requirements and standards of professional education and is implemented, as a rule. At the level of traditional approaches that do not sufficiently taking into account the specifics of the target orientation of industrial labor. General background of research to is scientific and methodical principles of professionally applied physical preparation of technical universities students in the aspect of modernization the identification. To solve the problems general-scientific methods of theoretical level were used: analogy, analysis, synthesis, abstraction, induction, systematization and generalization of data of scientific-methodical and special literature were used. The modernization of this process involves the introduction of innovative methods in the professionally applied physical preparation and the use of the latest tools is was installed. To modernization measures include: the use of the latest scientific research, the differentiation of the methodology in accordance with the professional specialization of students, the use of modern physical education and health technologies, the formation of a conscious value attitude of students towards their own health, their healthy lifestyle methods, techniques, means of professionally applied physical preparation and creation informational and educational environment concerning physical education in universities is according to the results of scientific research found. Effective implementation of new ways, means and methods of professionally applied physical preparation in the aspect of modernization of this system, the efficiency of the functioning of this system should be directed.

Keywords: professionally applied physical preparation, student, physical education, modernization.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Критичний стан фізичного виховання у закладах вищої освіти (ЗВО), певною мірою обумовлений рішенням щодо скасування обов'язкових академічних занять. Закономірно, що в такому разі, забезпечити належний розвиток професійних якостей в процесі професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП) вкрай важко. Зазначене зумовлює потребу модернізації ППФП, зокрема у технічних закладах, задля високоякісної підготовки майбутніх професійних фахівців [4].

ППФП у фізичному вихованні розглядають у контексті загальної системи підготовки висококваліфікованих фахівців [6]. Останнім часом тема реформування освітньої сфери, зокрема модернізації системи фізичного виховання у ЗВО, набула надзвичайної актуальності, особливо в контексті спроби Міністерства освіти і науки України розробити нові державні

стандарту з різних спеціальностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначено, що переорієнтація методики професійної підготовки фахівців, спрямованої на підвищення її якості, розширюється коло актуальних питань ППФП студентів. Проблема низького рівня підготовленості студентів до майбутньої фахової діяльності [1, 2, 4] свідчить про те, що організація ППФП не відповідає сучасним вимогам і стандартам якості професійної освіти і реалізується, як правило, на рівні традиційних підходів, які недостатньо враховують специфіку цільової спрямованості виробничої праці.

Узагальнюванням наукових праць, щодо проблематики ППФП студентів ЗВО [1-11], виокремлено низку чинників, які спричиняють необхідність модернізації такого виду фізичної підготовки задля підвищення її якості. Науковці зауважують [2, 4, 10], що продуктивність професійної праці прямо або побічно залишається залежною від фізичної дієздатності виконавців та стану їхнього здоров'я. Цю ж думку підтримують [3, 6, 8], щодо актуальності питання негативного впливу професійної праці та її умов на фізичний стан. Й хоча ця проблема вирішується багатьма засобами оптимізації змісту та умов праці, в тому числі соціальними, науково-технічними та гігієнічними, важливу роль серед них покликані грати фактори ППФП.

Таким чином, вимагає вирішення протиріччя між об'єктивною суспільною потребою в підвищенні рівня фізичної підготовленості та розвитку кондиційних фізичних якостей, від стану яких залежить як здоров'я, так і майбутня професійна діяльність студентської молоді, і реально ситуацією, щодо дієздатності фахових спеціалістів.

Низка фахівців [1, 4, 7] вбачають можливість розв'язання актуальних питань ППФП у фізичному вихованні у можливості інтеграції нових модернізованих методик у цей процес. Інноваційна модернізація засобів та методів ППФП вважається [3] потужним засобом підвищення її ефективності. Основний напрям такої стратегії, полягає у створенні ППФП випереджувального характеру з урахуванням сучасних тенденцій розвитку технічної галузі, який значно поліпшить якість такого виду фізичної підготовки.

Мета роботи – виявлення науково-методичних засад ППФП студентів технічних закладів вищої освіти в аспекті модернізації.

Методи дослідження Для вирішення поставлених завдань використовувались загально-наукові методи теоретичного рівня: аналогія, аналіз, синтез, абстрагування, індукція, систематизація та узагальнення даних науково-методичної та спеціальної літератури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині фізичне виховання у ЗВО це, з одного боку фізкультурно-спортивна діяльність, а з іншого – навчальна дисципліна, що спрямована на виконання соціального замовлення – підготовку всебічно розвиненої гармонійної особистості, яка відповідає вимогам навчально-кваліфікаційної характеристики [2]. Ми узгоджуємо наше дослідження [1, 4], що за обмеженої кількості програмних годин фізичного виховання у ЗВО, застосування модернізованих методик ППФП є можливістю підвищити їхню ефективність.

Аналітичний аналіз наявних робіт із цього питання [3, 4, 6] дав підстави висновку, що до об'єктивних чинників, які впливають на зміст ППФП, належать наукові досягнення. При цьому вкрай важливо, щоб термін практичного упровадження нового наукового відкриття був мінімальним.

Обґрунтовуючи необхідність освоєння нововведень й, на цій основі, модернізації ППФП, зазначимо, що модернізацією не слід вважати окремі удосконалення. До модернізації зараховуємо ті нововведення, в яких втілено комплексне використання новітніх технологій й перебудови практики на шляху підвищення її ефективності.

Важливим аспектом забезпечення якості ППФП у ЗВО технічного профілю є диференціація методики у відповідності із професійною спеціалізацією студентів. Уміння і навички певної професії, а також умови професійної праці у технічній галузі вирізняються великим розмаїттям [10]. Відтак, уніфікована чинна методика ППФП не може забезпечити належний розвиток професійних компетентностей, відповідних обраному виду технічної спеціалізації. Темп розвитку сучасної промисловості вимагає постійного удосконалення професійних навичок та здібностей майбутніх фахових спеціалістів [6]. Отож, провідну роль в його організації повинне відігравати особистісно-орієнтована ППФП що дає можливість створити сприятливі умови для забезпечення оволодінням професійними здібностями студентами та успішної їх реалізації надалі. Таким чином, усталена система ППФП має певним чином трансформуватися на основі удосконаленні традиційних методик та методів роботи зі студентами різних напрямів спеціалізації. Необхідний пошук і розробка таких нових інноваційних технологій, які б суттєво відрізнялися від тих, що існують. Поряд з тим, необхідно, використовувати також спеціально-підготовчі вправи, адаптовані до характерних особливостей конкретної професійної діяльності у технічній галузі. Тож, ППФП передбачає використання не тільки вправ, ідентичних змісту професійно-трудовим руховим діям, а й ті, які насамперед, сприяють формуванню оптимального рівня психофізичного стану студентів загалом [3].

Потужним потенційним напрямом модернізації ППФП є пріоритетне використання індивідуалізації та диференціації навчання, вибору видів фізичної активності, відповідних професійному спрямуванню. На наш погляд цікавою та перспективною тенденцією є залучення у ППФП спеціалізованих занять з видів спорту. Хоча, у цьому напрямі вже є певні напрацювання щодо використання у ППФП засобів легкої атлетики, карате-до, баскетболу, тощо [1, 4, 9]. На підставі аналізу емпіричних результатів такої практики, можна сказати, що цілісне застосування прикладних видів спорту у ППФП засновано на положенні про те, що заняття різними видами спорту має значний потенційний вплив на фізичний розвиток та функціональну підготовленість студентів. Кожна спортивна діяльність сприяє удосконаленню специфічних для неї фізичних здібностей та психофізіологічних функцій [3, 8]. Саме різноплановість видів спорту, як і різнохарактерність трудових процесів, дозволяє моделювати у процесі спортивної підготовки різні параметри психофізичного навантаження на фахівця у професійній діяльності. Доречно, для побудови ефективної ППФП, враховувати популярні серед студентської молоді сучасні види спорту, при виборі засобів – гендерні особливості і статеві диморфізми особливостей фізичної підготовки.

Звичайно, реалізувати досконало ППФП кожної окремої спеціальності технічної галузі не має можливості. Втім, необхідно намагатись використовувати у повному обсязі методики формування окремих професійно важливих фізичних якостей, психофізіологічної стійкості до дії негативних факторів впливу професійної діяльності [6, 8]. І саме на це мають бути

скерований процес модернізації ППФП. Відтак, спеціалізований характер ППФП в цьому разі повністю не нівелюється, оскільки певна професійна спеціалізація, відповідно до футурологічних прогнозів, буде присутня у ППФП тією чи іншою мірою, але в цілому, відповідно до вимог часу, вона набуде інших форм.

Нам імпонує думка, щодо можливості підвищити ефективність фізичного виховання студентів ЗВО, й ППФП зокрема, впровадженням та використанням сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій. Останнім часом спостерігається бурхливий розвиток новітніх технологій фізичного виховання, зокрема фізкультурно-оздоровчих та фітнес-технологій [11]. Втім, доводиться констатувати, що ці надбання практично належного не відображені у методиках ППФП. Застосування нових, що забезпечують високу оздоровчу спрямованість, ефективно формують ППФП з урахуванням сучасних тенденцій розвитку технічної галузі, сприяють індивідуальній корекції фізичного розвитку і фізичної підготовленості, розвитку потреб і мотивів студентів до систематичних занять фізичною культурою [3]. Включення у програмний матеріал різноманітних фітнес-методик оздоровчого, кондиційного та спортивного напрямів, як найбільш універсального виду фізичних навантажень, з нашого погляду, є вдалою можливістю модернізації ППФП. Значне розмаїття таких засобів дозволить значно оновити такого виду фізичної підготовки.

Такий підхід, на нашу думку, узгоджується із цільними принципами Болонської системи освіти. Остання визначає роль і значення ППФП у формуванні позитивної мотивації та ціннісного ставлення до професійної діяльності та створює можливість впливу на мотиваційну, пізнавальну, емоційно-вольову і психофізіологічну сфери особистості студентів, забезпечуючи, тим самим, їх професійне зростання. Отож, через оновлення і насичення навчального матеріалу ППФП новими методиками, можлива зміна мотиваційної сфери майбутніх фахівців. Що відповідно, представленим у літературі даним [1, 3, 6].

Потенційні можливості формування позитивної позиції до фізичного самовдосконалення закладені в самому процесі. Сприяючи розвитку зацікавленості студентів у заняттях, тим самим, вирішенню проблеми підвищення якості ППФП. При цьому робота студентів у цих заняттях має бути добре умотивованою, збагаченою певними знаннями з її організації, уміннями й навичками самостійно працювати, під контролем самого студента [9]. Тільки у разі свідомої фізкультурно-спортивної діяльності студентів, спрямованої на фізичний розвиток, самовдосконалення, реалізацію себе як особистості можливий позитивний результат ППФП. Пріоритет в ППФП повинен бути наданий розвитку особистості та її адаптації після закінчення ЗВО до професійної діяльності.

Таким чином, одним із напрямів модернізації ППФП є формування усвідомленого ціннісного ставлення студентів до власного здоров'я, ведення ними здорового способу життя методами, прийомами, засобами ППФП в умовах освітніх установ. Означене зумовлює насамперед необхідність формування відповідної потреби у визначеному та бажання її задовольнити. При цьому існує проблема відсутності мотивації і розуміння цінностей фізичної культури як важливого ресурсу збереження здоров'я, що призводить до зниження працездатності в процесі подальшої виробничої діяльності [6].

Зазначене, на нашу думку, вимагає опрацювання й розробки теоретичних основ використання потенціалу модернізації ППФП. Вважається [4, 10], що необхідно проводити заняття на теми, що висвітлюють окремі розділи ППФП у ракурсі сучасного поступу технічної галузі. При цьому фахівці поділяють думку [2, 4, 6] про значний потенціал впливу теоретичних занять. Так як, подеколи це єдиний шлях для викладу студентам необхідних професійно-прикладних знань, пов'язаних з використанням засобів фізичної культури і спорту в процесі набуття ними професійних компетентностей.

Своєю чергою, це вимагає створення інформаційно-освітнього середовища щодо фізичного виховання у ЗВО, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, яке враховує особливості професійної підготовки студентів та їхні здібності, інтереси й освітні потреби задля можливості використання варіативності форм і методів ППФП. Нині застосування інформаційно-комунікаційних технологій в процесі ППФП має стати інструментом забезпечення його ефективності. Це, відповідно вимагає спрямування викладачів фізичного виховання на новий тип викладання – викладання інноваційне, з метою підвищення рівня ППФП. Як зазначено [10] для цього доцільно використовувати активні та інтерактивні методи у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, удосконалення навчальних програм ППФП, з урахуванням розвитку технічної галузі. Що, закономірно, сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності педагогів, відповідних вимог сьогодення. Професійна спрямованість сучасної технічної вищої освіти обумовлює необхідність у процесі формування особистості майбутнього високопрофесійного фахівця особливу увагу звертати на розвиток його професійних якостей та забезпечення належного рівня психофізичного стану з урахуванням особливостей сучасних трансформацій професійної діяльності.

Висновки. Нині гостро повстала проблема модернізації ППФП у вищих навчальних закладах задля формування високого рівня працездатності майбутніх фахових спеціалістів. На підставі вимог сьогодення, що передбачають докорінне поліпшення системи ППФП, соціальної значущості набувають пошуки вдосконалення форм і методів, які визначають ефективність технологій фізичної підготовки студентів, в аспекті модернізації. Модернізація цього процесу передбачає впровадження у ППФП інноваційних методик та використання новітніх засобів. Відтак, забезпечення дієвості функціонування цієї системи, відповідній сучасним умовам виробничої діяльності у технічній галузі, вимагає пошуку новітніх заходів для реалізації означеного.

За результатами наукового пошуку виявлено, що до заходів модернізації належать: використання новітніх наукових пошуків, диференціація методики у відповідності із професійною спеціалізацією студентів, залучення сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій, формування усвідомленого ціннісного ставлення студентів до власного здоров'я, ведення ними здорового способу життя методами, прийомами, засобами ППФП та створення інформаційно-освітнього середовища щодо фізичного виховання у ЗВО. Дієва реалізація нових шляхів, засобів й методик ППФП в аспекті модернізації, скеровані на забезпечення ефективності функціонування цієї системи у виконанні її завдань.

Перспективи подальших розробок вбачаємо у моделюванні ППФП студентів ВНЗ технічного профілю, відповідно до спеціалізації.

Література

1. Боровик Ю.І. Вплив спортивно-орієнтованої професійно-прикладної фізичної підготовки на параметри психофізичного стану студентів ВНЗ технічного профілю / Ю.І. Боровик, В.В. Світлик, М.М. Гавриленко, Я.Я. Зубрицький // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Фізична культура і спорт. – 2018. – Вип. 4(98). – С. 28–32.
2. Грибан Г.П. Методологічні та психолого-педагогічні виміри фізичного виховання студентів / Г. П. Грибан // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт. – 2012. – Вип. 16. – С. 26–29.
3. Кабачков В.А. Профессиональная физическая культура в системе непрерывного образования молодежи / В.А. Кабачков, С.А. Полиевский, А.Э. Буров. – М. : Советский спорт, 2010. – 296 с.
4. Людовик Т. Інноваційне скерування професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ технічного профілю / Т. Людовик, К. Гулей, М. Гавриленко, В. Оліярник // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Фізична культура і спорт. – 2016. – Вип. 6(76)16. – С. 78–81.
5. Пилипей Л.П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів [Текст] : монографія / Л.П. Пилипей. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 312 с.
6. Раевский Р.Т. Профессионально-прикладная физическая подготовка : монография / Р.Т. Раевский, С.М. Канишевский. – О. : Наука и техника, 2010. – 156 с.
7. Beighton C. Expanding professional learning: inside/outside police firearms training Studies in Continuing Education / C. Beighton, S. Poma // European Journal of Sport Science. – 2015. – № 37(2). – P. 187–201.
8. Gaumer Erickson A.S. Measuring the quality of professional development training / A.S. Gaumer Erickson, P.M. Noonan, J. Brussow, K.S. Carter // Professional Development in Education. – 2017. – № 43(4). – P. 685–688.
9. Kraemer W.J. Optimizing strength training: designing nonlinear periodization workouts / W.J. Kraemer, S.J. Fleck. – Champaign: Human Kinetics, 2007. – 246 p.
10. Ludovyk T. The professional competencies of students of university of specializing in the direction of micro- and nanoelectronics professional-applied physical training system in analytical approach to the formation / T. Ludovyk Research Journal of International Studies. – 2015. – № 7(38). – P. 46–50.
11. Trzesniowski R. Kilka uwag o wychowaniu fizycznym / R. Trzesniowski // Warszawa : AWF. – 2000. – S. 37–41.

References

1. Borovyk, Yu.I., Svitlyk, V.V., Havrylenko, M.M., & Zubrytskyi, Ya.Ia. (2018). Vplyv sportyvno-orientovanoi profesiino-prykadnoi fizychnoi pidhotovky na parametry psykhofizychnoho stanu studentiv VNZ tekhnichnoho profilii. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Dragomanova. Serii 15, Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury. Fizychna kultura i sport*, 4(98), 28–32.
2. Hryban, H.P. (2012). Metodolohichni ta psykhologo-pedahohichni vymiry fizychnoho vykhovannia studentiv. *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Dragomanova. Serii 15, Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury / Fizychna kultura i sport*, 16, 26–29.
3. Kabachkov, VA, Polyevskiy, SA, & Burov, AЭ. (2010). *Professyonalnaia fizycheskaia kultura v systeme nepreryvnoho obrazovaniya molodezhy*. Moskva: Sovetskiy sport.
4. Liudovyk, T., Hulei, K., Havrylenko, M., & Oliiarnyk V. (2016). Innovatsiine skeruvannia profesiino-prykadnoi fizychnoi pidhotovky studentiv VNZ tekhnichnoho profilii. *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Dragomanova. Serii 15, Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury. Fizychna kultura i sport*, 6(76)16, S. 78–81.
5. Pylypei, LP. (2009) *Profesiino-prykadna fizychna pidhotovka studentiv: monohrafiia*. Sumy: DVNZ «UABS NBU».
6. Raevskiy, RT, & Kanyshvskiy, SM. (2010). *PPFP studentov vysshykh uchebnykh zavedenyi*. Odessa: Nauka y tekhnika.
7. Beighton, C. & Poma S. (2015). Expanding professional learning: inside/outside police firearms training Studies in Continuing Education. *European Journal of Sport Science*. 37(2), 187–201.
8. Gaumer Erickson, A.S., Noonan, P.M., Brussow, J., & Carter, K.S. (2017). Measuring the quality of professional development training. *Professional Development in Education*, № 43(4), 685–688.
9. Kraemer, W.J., & Fleck, S.J. (2007). Optimizing strength training: designing nonlinear periodization workouts. Champaign: Human Kinetics.
10. Ludovyk, T. (2015). The professional competencies of students of university of specializing in the direction of micro- and nanoelectronics professional-applied physical training system in analytical approach to the formation. *Research Journal of International Studies*, № 7(38), 46–50.
11. Trzesniowski, R. (2010). Kilka uwag o wychowaniu fizycznym. *Warszawa : AWF*, 37–41.